

Terje Nordby
Forfatter og mytolog

Den arketyriske helbreder

Spiller nevrokirurgens operasjonsmikroskop samme mytiske rolle som medisinnmannens magi? Finnes det en arketyrisk helbreder?

La sæden fra en mann råtni i et hermetisk lukket glass sammen med hestemøkk i førti dager, eller inntil det begynner å leve og røre på seg, noe man lett vil oppdage. Innholdet av glasset vil nå begynne å få menneskelige trekk (...)

Slik begynner en oppskrift på å lage mennesker, nedtegnet i fullt alvor på 1500-tallet av den sveitsiske grunnlegger av den farmasøytiske kjemi, den første som skrev om yrkesskader, bereist militærkirurg i flere kriger, Paracelsus. Hans kombinasjon av uhyrlige ideer og pragmatikk er ikke noe unntak, men en regel i helbredshistorien. Den ubesværede sidestilling av mystikk og fornuft er typisk også for antikkens Hellas. Her deltok de lærde i mysterieinnvielser mens de fant opp vitenskapen. Og legeskunstens far, Hippokrates, som først av alle presiserte viktigheten av nøkterne iakttagelser ved sykesengen, begynte sin mønsterdannende ed:

Jeg sverger ved Apollon, legen, ved Asklepios, Hygieia og Panakeia og ved alle guder og gudinner, idet jeg tar dem til vitne på at jeg ut fra mine evner og min dømmekraft avlegger følgende ed ...

Hygieia og Panakeia var døtre av legeguden Asklepios født av selveste Apollons døende elskerinne. Apollon hadde bestilt drapet på henne i sjalusi, men i siste øyeblikk ble guden grepet av anger, ikke overfor den fødende, men barnet var jo hans egen sønn. Dermed skar han det ut av moren idet hun

døde. En kentaur lærte Asklepios helbredelseskunsten. Kentaurene hadde hestekropper og menneskehoder og var naturvesener. Dette antyder helbrederens tilknytning til livet selv; urter, innlevelse, intuisjon. Asklepios fikk to flasker med uhyret Medusas blod, med den ene kunne han vekke opp døde, med den andre drepe. Medusa hadde slangehår. Slangen er den gamle modergudinnens visdomsdyr. Asklepios avbildes med en stav, som forteller at han reiser dit han trengs, og en slange, som viser at han har kunnskap som en gang tilhørte urmødrene. Apollon (og Zevs) erobrer den kvinnelige mystikken med list og forføring, i motsetning til nabokulturens Jahve som forbanner kvinnen og slangen.

Men vi er barn av renessansens nyfornuftige modernitet. Kopernikus snudde opp ned på det geografiske verdensbildet samtidig med at grekeren Galenos, som hadde levd 1300 år før, fortsatt var medisinsk autoritet! Det ble anledning til å dissekere mennesker og trykke bøker og Versalius kom med *De syv bøkene om det menneskelige legemes struktur* med illustrasjoner av en Tizian-elev. Forsiden er et tresnitt der forfatteren dissekerer en kvinne. Hvilket inntrykk må ikke disse første illustrasjoner av hvordan mennesket ser ut inni ha gitt! Hovedbudskapet er at vi bør vite hvordan menneskekroppen er før vi uttaler oss om den. Det var vanskelig å argumentere imot. Noen mente at grunnen til at Versalius kunne påpeke så mange feil hos Galenos, var at menneskekroppen måtte ha forandret seg på de 1300 årene. Disseksjoner ble gjennomført som teaterforestillinger med publikum. Slik blir helbrederen med hjertorøtter i greske guder og mystisk blod til en blanding av vitenskapsmann og performanceartist.

Men hans røtter må også søkes mye

lenger tilbake. *Sjamanen* har ikke disseksjonsredskaper, men ånder, og i samarbeid med dem løser han sykdomskriser ved å danse og syng og tromme seg inn i ekstase. Han reiser til den andre verden for å lete etter et sykt menneskes sjel, ført bort av demoner. Samene praktiserte slik helbredelse frem til 1900-tallet. Noen reiser er beskrevet. Ved enden av en lang, mørk tunnel ses et lysende punkt komme nærmere, døden er et varmt og godt land og reisen tilbake tung. Dette ligner moderne nær-døden-opplevelser.

I kristendommens kjerne står en karismatisk helbreder og mirakelmann opp fra de døde. Jesus er i slekt med sjamanen.

Den arketyriske helbreder er både asklepianer og sjaman. Som asklepianer er han dels mytisk, dels vitenskapelig innrettet. For ham er det ett fett, bare det fungerer. Som sjaman har han karismatisk autoritet, og er i tillegg en luring. Det fins myter som tyder på at sjamanene også har benyttet seg av rene triks for å holde autoriteten oppe.

Så motsetningsfylt er vårt bilde av helbrederen. Derfor vil vi, i perioder når legene blir for skoleorientert tekniske, søke magisk urtemedisin og alternative healere og ønske oss trollmenn som kan føre oss inn i mer fargesprakende dimensjoner. Men i Latin-Amerika, med magi som er mer interessant som litteratur for europeere enn for lokalbefolkningen, siden de fleste forventede mirakler uteblir, er det en påtakelig lengsel etter de små miraklene som skjer på mangelfulle helsestasjoner og ikke er så spektakulære, men virker.

I neste nummer:

- Høykostnadsmedisin
- Isotopventrikulografi
- Vektutvikling hos barn
- Fettsyre ved epilepsi?
- Håranalyse
- Portveneembolisering